

Ny version finns <http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/>
ISBN/8600/978-91-620-8653-4/

Nationalparkerna speglar Sveriges natur

Kosterhavet

Skidåkare i Abisko

Eva Gunnar

Padjelanta

Fjäll

Omkring 90 procent av nationalparkernas samlade yta finns i fjällområdet. Landskapet är omväxlande med glaciärrika högfjäll, vidsträckt hedar och dalar klädda med fjällbjörk eller uråldriga barrskogar.

Tore Hagman

Store Mosse

Våtmark

Ungefär en femtedel av Sveriges landyta täcks av olika våtmarker som myrar, mossar, kärr och fuktängar. Många växter och djur är särskilt anpassade till dessa blöta platser och de är viktiga för fåglar som storspov och ljungpipare. Sevärda våtmarker finns till exempel i Muddus och Store Mosse nationalparker.

Klas-Rune Johansson

Gotska Sandön

Kust och hav

Nationalparkerna längs kusten bjuder på stora kontraster: Skulekogens högsta kust, Stenshuvuds sandstränder, Haparanda skärgårds sandbanker som höjer sig ur havet, Blå Jungfruns granitklippor, Gotska Sandöns dyner och den lummiga skogen på Ångsö. Från september 2009 finns en ny ny: Kosterhavets salta klippor och öppna hav.

Jan Schütz/Naturfotograferna

Norra Kvill

Barrskog

Barrskogen är den mest utbredda naturtypen i landet och dominerar de stora nationalparkerna utanför fjällerna. I norr har skogarna en karg och uråldrig prägel, med uppåt sjuhundra-åriga tallar i Muddus. Söderut, som i Norra Kvill, är skogen ofta tätare och mer högvuxen.

Tore Hagman

Söderåsen

Ädellövskog

Ädellövskog med bok, ask, ek och alm är en mycket gammal naturtyp som uppstod under en varmare klimatperiod för 6 000 år sedan. Den är mycket artrik och hyser dessutom många hotade arter. Idag finns ädellövskogar bara söder om Dalälven, som till exempel i nationalparkerna Söderåsen, Dalby Söderskog, Stenshuvud och Ångsö.

Omni Skötkron

Färnebofjärden

Sjöar och vattendrag

Sverige är ett av världens sjörikaste länder. Vi har också kvar några älvar som är helt eller nästan helt opåverkade av vattenkraftsutbyggnad. Vindelälven, Torne älv, Kalix älv och Pite älv är skyddade som nationalälvar och får därför inte heller i framtiden byggas ut. Fina sötvattensmiljöer finns dessutom i nationalparkerna Djurö i Vänern och Färnebofjärden vid Nedre Dalälven.

Skillnaden mellan nationalpark och naturreservat

SVERIGE VAR FÖRST I EUROPA med att stifta en naturskyddslag och bilda nationalparker. Det skedde 1909. Då, som nu, var tanken att orörd natur ska bevaras för samtidens människor och kommande generationer. Naturvärden har utvecklets sedan dess och handlar idag både om att bevara och nyttja naturen på ett hållbart sätt. För oss som individer och samhället i stort gäller att vi måste vara rädda om den värdefulla natur vi har.

Nationalpark eller naturreservat?

Idag finns framförallt två sätt att skydda natur i Sverige: som nationalpark eller naturreservat. Båda är inskrivna i miljöbalken, men nationalparken innebär ett kraftfullare skydd än naturreservatet.

Nationalparker

Marken i nationalparker ska ägas av staten. Regering och riksdagen fattar beslut om dem. Det ska vara stora, orörda områden som representerar svenska landskapstyper. Parkerna ska vara tillgängliga för friluftslivet.

Naturreservat

Länsstyrelser och kommuner tar beslut om att bilda naturreservat efter samråd med markägare och andra berörda. Marken kan vara offentligt eller privat ägd. Det kan handla om små eller stora områden. Många naturreservat bildas för att bevara naturmiljöer och de arter som lever där, medan andra bildas för att främja friluftslivet – eller både och.

Bilda och förvalta nationalparker

Naturvårdsverket har det centrala ansvaret för områdesskyddet i Sverige och förbereder regeringens och riksdagens beslut om att inrätta nya nationalparker. Naturvårdsverket har tagit fram en särskild nationalparksplan över lämpliga områden. Landets 21 länsstyrelser ansvarar vanligen för förvaltningen av nationalparker och naturreservat, men några nationalparker drivs av särskilda stiftelser.

Jan-Peter Lahell

Tjäder

För varje nationalpark görs en skötselplan för hur naturvärdena ska bevaras. Den beskriver hur förvaltaren ska sköta området, inventera djur och växter, bygga och underhålla vindskydd och vandringsleder, sätta ut skyltar och se till att slitage och störningar från besökarna undviks. I nationalparkerna får naturen normalt vara som den är. I vissa kulturpräglade miljöer måste man dock fortsätta den traditionella skötseln för att hindra att ångar och hagar växer igen.

Naturens år

ÅR 1909 FICK SVERIGE sin allra första naturskyddslag. Samtidigt tog riksdagen beslut om att bilda nio nationalparker – de första i Europa! För att fira hundraårsjubileet har vi utnämnt 2009 till Naturens år. Runt om i landet ordnas massor av aktiviteter som du kan delta i. Kom ut och njut av vår vackra natur! Läs mer på www.naturensar.se

Information om nationalparkerna

UNDER 2009 FIRAR VI Naturens år för att uppmärksamma att det är 100 år sedan riksdagen beslöt att inrätta Sveriges nio första nationalparker.

I den här foldern presenterar vi alla nationalparker och den fantastiska natur som finns där.

På våra webbplatser hittar du mer information om respektive nationalpark, liksom kartor, aktiviteter och länkar till turistbyråer i närheten.

www.naturvardsverket.se/nationalparker
www.lansstyrelsen.se
www.naturensar.se

Länsstyrelserna

106 48 STOCKHOLM TEL 08-698 10 00
www.naturvardsverket.se
ORDERTELEFON 08-505 933 40. ORDERFAX 08-505 933 99.
E-POST natur@cm.se

VADVETJÄKKA *Den nordligaste nationalparken* | Söder om fjället Vadvetjäkka ligger ett stort deltaområde med sjöar, videsnår och myrar. Fågellivet är rikt och florán gynnas av Atlantens regnväder och kalk i berggrunden. Här finns några av landets större grottor, bland annat den djupaste (155 meter). *Areal 2 630 ha. Inrättad 1920.*

STORA SJÖFALLET *Omväxlande fjällmiljö* | Sjön Akkajaure, som på grund av vattenkraftutbyggnaden brutits ut ur parken, delar området i två delar. Den södra domineras av Akkamassivets toppar och glaciärer. I norr finns Kallaktjäkka, vars nordsida vetter mot den djupa Teusadalen. Ingår i världsarvet Laponia. *Areal 127 800 ha. Inrättad 1909.*

PADJELANTA *Vidsträckt fjällhedar* | Padjelanta består av en höglått kring de stora sjöarna Vastenjaure och Virihaure – ”Sveriges vackraste sjö”. Detta är värdefullt renbetesland med sällsynta växter och ett rikt djurliv. Här är långt från bilvägar. Staloluokta är knutpunkten utefter vandringsleden Kvikkjokk–Akka. Ingår i världsarvet Laponia. *Areal 198 400 ha. Inrättad 1962.*

PIELJEKAISE *Jungfrulig fjällbjörkskog* | Några enstaka spår efter kåtor och kojor rubbar inte intrycket av orördhet i Pieljekaise. Här finns urskogsartad fjällbjörkskog och parken fungerar som tillflyktsplats för många djur. Har man tur kan man se järv, björn, fjällräv, kungsörn och jaktfalk. Kungsleden passerar genom parken. *Areal 15 340 ha. Inrättad 1909.*

SÄNFJÄLLET *Legendariska björnmarker* | Mitt i ett vidsträckt skogslandskap reser sig Sänfjället i ensamt majestät. Området är känt som ett av de viktigaste fästena för björn i hela Skandinavien. Fjällslutningarna bär tydliga spår av inlandsisens krafter. *Areal 10 440 ha. Inrättad 1909, utvidgad 1989.*

TÖFSINGDALEN *Genuin vildmark* | Töfsingdalen är en karg och öde vildmark med blockmarker och urskog. Torrakorna spretar mot skyn och på många av dem växer den sällsynta och giftiga varg-laven. Nationalparken har kanske den mest svårframkomliga terräng som svensk natur kan uppvisa. Vandringsleder från Grövelsjön och Storån. *Areal 1 615 ha. Inrättad 1930.*

FULUFJÄLLET *Särpräglad sydligt fjäll* | Fulufjället är en sandstensplatå med branta skogklädda sidor. Kalfjällets hedar täcks av tjocka lavmattor som gynnas av att fjället inte betas av renar. Vid Njupeskar finns Sveriges högsta vattenfall. *Areal 38 500 ha. Inrättad 2002.*

GARPHYTTAN *Äldre odlingslandskap* | I Garphyttan står blomsterrika marker och lövskog omgivna av Kilsbergens barrskog. Landskapet har formats av människans odling och skogs-skötsel genom tiderna. Här finns rik kulturhistoria och den annars så sällsynta hasselmusen. *Areal 111 ha. Inrättad 1909.*

DJURÖ *Isolerad insjöskärgård* | Djuröarkipelagen består av ett trettioatal öar mitt i Vänern. Trots läget i inlandet är få skärgårdar mer avlägsna och isolerade. Karga hållmarker med gles tallskog dominerar öarna. Här finns stor fågelrikedom. *Areal 2 325 ha, varav 2 013 ha vatten. Inrättad 1991.*

TRESTICKLAN *Orörd gränstrakt* | Tresticklan, vid Norges gräns, är den största väglösa skogstrakten i södra Sverige. I nord–sydlig riktning löper smala bergåsar som skiljs åt av sänkor med skog, myrar och sjöar. Den säregna terrängen har bildats när berggrunden vittrat. *Areal 2 910 ha. Inrättad 1996.*

KOSTERHAVET *Salta klippor och öppet hav* | Kosterhavet är Sveriges första marina national-park. Det är vårt artrikaste havsområde. Många arter gynnas av det atlantiska djupvatten som kommer in genom Kosterfjordens 100–250 meter djupa ränna. Det skyddade området fortsätter på norska sidan av gränsen, i Ytre Hvaler Nasjonalpark. *Areal 39 450 ha, varav 38 600 ha vatten. Inrättad 2009.*

NORRA KVILL *Sydsvensk urskogsartad barrskog* | Norra Kvill är något så unikt som en välbevarad urskogsartad skog på småländska höglandet. Skogen har inte avverkats på över 150 år och vissa tallar är mer än 350 år gamla. Tallen dominerar nationalparken, men här finns också storvuxna granar. Mitt i den branta och oländiga terrängen ligger den trolska Idegölen. *Areal 114 ha. Inrättad 1927, utvidgad 1994.*

STORE MOSSE *Sydsveriges största myr* | Stormyren är den minst påverkade naturtyp som finns i södra Sverige. Torvlagret i myren har vuxit under minst 5 000 år och består till största delen av växtdelar från vitmossa. Skogbevuxna sanddyner bildar ett system av öar och åsar i den öppna myren. I nationalparken ligger den fågelrika Kävsjön. *Areal 7 850 ha. Inrättad 1982.*

SÖDERÅSEN *Ädellövskog och sprickdalar* | Här bjuds på vida utsikter och strömmande vattendrag. Djupa sprickdalar och imponerande rasbranter ger oväntad dramatik i landskapet och vittnar om mäktiga naturkrafter som verkar än idag. Skogen domineras av bok och är en av de största naturskyddade ädellövskogarna i Nordeuropa. *Areal 1 625 ha. Inrättad 2001.*

DALBY SÖDERSKOG *Lummig ädellövskog* | Dalby Söderskog är en ädellövskog med kontinen-tal prägel, bara en dryg mil från centrala Lund. Floran gynnas av att marken innehåller kalk och krita. Under vår och försommar står parken i full färgprakt med mattor av vitsippa, gulsippa, hålnunneört, värlök och svalört. *Areal 36 ha. Inrättad 1918.*

ABISKO *Arktisk örtagård* | Nationalparken är en björkskogsklädd dalgång med blomstrande fjällängar och forsar. Den inramas av bergsmassiv och Skandinaviens högsta fjällsjö, Torneträsk. Abisko är en av landets solrikaste platser och den klassiska utgångspunkten för vandringar i Lapplands fjällvärld. *Areal 7 700 ha. Inrättad 1909.*

SAREK *Mäktiga högfjällmassiv* | Sarek står för den verkligt dramatiska svenska naturen, med spetsiga fjälltoppar, glaciärer och djupt nedskurna dalgångar. I Rapadalen finns tät fjällbjörkskog, vide och örter. Parken som är ytterst svårtillgänglig har inga anordningar för turister och ska bevaras som vildmark. Kungsleden snuddar genom Sareks sydöstra hörn. Ingår i världsarvet Laponia. *Areal 197 000 ha. Inrättad 1909.*

MUDDUS *Vildmarksrike i Lappland* | I gammelskogens och stormyrens värld är terrängen flack och fågellivet rikt. Skogen präglas av att den med jämna mellanrum härjas av bränder. I söder finns djupa klyftdalar, exempelvis Mäskoskärså som är en mäktig upplevelse. Muddus ingår i världsarvet Laponia. *Areal 49 340 ha. Inrättad 1942, utvidgad 1984.*

HAPARANDA SKÄRGÅRD *Örike med sanddyner* | Vind, hav och landhöjning formar kontinuerligt skärgården i Bottenvikens allra nordligaste del. Kortvuxen och vindpinad tallskog, sandstränder och sanddyner ger nationalparken en säregen, exotisk karaktär. Här finns sällsynta växter och insekter. Rastplats för flyttfåglar. *Areal 6 000 ha, varav 5 230 ha vatten. Inrättad 1995.*

BJÖRNLANDET *Blockmark i urskog* | Björnlandet i Åsele lappmark är storslagen vildmark och en av Sveriges mest värdefulla urskogar. Branter och lodräta stup bryter av den böljande bergsterrängen. Här finns stora blockfält och tydliga spår av skogsbränder. *Areal 1 130 ha. Inrättad 1991.*

SKULESKOGEN *Bergig brantkust* | Skuleskogens terräng är omväxlande. Här skiljs markanta, tallmarksklädda bergstoppar åt av djupa sprickdalar som havet och inlandsisen skulpterat fram. Det finns också kala klapperstenskäld, myrar och tjärnar. Bäckdalarna är frodiga med gott om fåglar. Ingår i världsarvet Höga Kusten. *Areal 3 062 ha. Inrättad 1984, utvidgad 2009.*

HAMRA *Särpräglad barrurskog* | Hamra utgör en av de få urskogarna i det i övrigt hårt skogsbrukade landskapet i södra Norrland. De många gamla träden med hänglavar, torrakor och vindfällan ger en stark urskogsprägel. *Areal 28 ha. Inrättad 1909.*

FÄRNEBOFJÄRDEN *Gränsland mellan norr och söder* | Under årtusenden har återkommande översvämningar präglat nedre Dalälven och skapat en mycket speciell natur i området. Strandkärr och älvängar ligger insprängda bland gammelskog och mossar. Färnebofjärden har ett mycket rikt fågelliv och är populär bland fiskare. *Areal 10 100 ha, varav 4 110 ha vatten. Inrättad 1998.*

ÄNGSÖ *Skärgårdsdyll* | På Ängsö i Stockholms skärgård bevaras ett stycke av ett gammalt Sverige, med hagmarker och slåtterängar som utvecklats under århundraden av mänsklig odlarmöda. Om våren bjuds färgsprakande blomsterprakt. Fiskgäuse och havsörn ses ofta över ön, som endast nås med båt. *Areal 188 ha, varav 115 ha vatten. Inrättad 1909, utvidgad 1988.*

TYRESTA *Urskog i sprickdalslandskap* | Bara två mil utanför Stockholm ligger Tyrestas urskogar. Tallskogarna är karga och ligger i ett sprickdalslandskap med hållar som slipats av inlandsisen. I bergs-skrevorna växer frodig granskog. Tjäder, hackspettar och ugglor är karaktärsfåglar. *Areal 1 970 ha. Inrättad 1993.*

TIVEDEN *Kuperad trollskog* | Otaliga sägner och vidskepliga historier är knutna till Tiveden. Terrängen genomkorsas av djupa sprickdalar. Skogens älder och stora yta, i kombination med det ostyriga blocklandskap som inlandsisen skapat, ger området verklig vildmarksprägel. *Areal 1 350 ha. Inrättad 1983.*

GOTSKA SANDÖN *Exotiska stränder* | Gotska Sandön är mycket väderutsatt och sanddynerna binds av vindpinad tallskog. Många torra och döende träd gör miljön ödesmättad och karg, samtidigt som de orörda sandstränderna ger ön en exotisk prägel. Här finns ovanligt många arter av skalbaggar. *Areal 4 490 ha, varav 842 ha vatten. Inrättad 1909, utvidgad 1963 och 1988.*

BLÅ JUNGFRUN *Spännande granitö* | Sägenomspunnen vilar Blå Jungfrun i Kalmarsund. Ön kännetecknas av rödlätta granitklippor och stora blockmarker. Tobisgrisslan är karaktärsfågel. De enda däggdjuren på ön är skogshare och fladdermus. Flera grottor och en stenlabyrint gör besöket extra spännande. *Areal 198 ha, varav 132 ha vatten. Inrättad 1926, utvidgad 1988.*

STENSHUVUD *Märklig urbergshöjd* | Stenshuvuds välvda hjässa av urberg har sedan urminnes tider varit ett sjömärke för sjöfarare. Stenshuvud ansågs för vara hemvist för jättar och troll. Ett varmt klimat och skiftande naturförhållanden gynnar det artrika växtlivet. *Areal 380 ha. Inrättad 1986.*

Martin Almqvist/Matthilmedia

Den finaste natur vi har

NATIONALPARK ÄR DET FINASTE ett naturområde kan bli. Här bevaras de mest värdefulla delarna av det svenska landskapet – vårt naturarv – för naturens egen skull och för oss människor, idag och i framtiden.

Nationalparkerna ska utgöras av natur som är representativ för det svenska landskapet och bevaras i naturligt tillstånd. De ska vara natursköna eller unika miljöer som kan ge starka naturupplevelser.

Sveriges nationalparker utgör ett viktigt bidrag till det internationella miljöarbetet. De flesta länder har nationalparker och många av dem är världskända turistattraktioner. Exempel på sådana är Stora barriärrevet i Australien, Grand Canyon och Yellowstone i USA, Serengeti i Tanzania och Galapagosöarna i Ecuador.

De svenska nationalparkerna ska ge alla människor möjlighet att komma ut i skog och mark. Därför har de flesta nationalparker vandringsleder och ofta finns informationscentraler. Vissa erbjuder även övernattningsmöjligheter.

Kim Rune Johansson

Backtimjan

Våra nationalparker i siffror

SVERIGE HAR 28 NATIONALPARKER som tillsammans täcker nästan 7 000 kvadratkilometer, det vill säga drygt 1,5 procent av landets yta. I september 2009 tillkommer Kosterhavets nationalpark med knappt 400 kvadratkilometer.

Förutom nationalparkerna har vi cirka 3 200 naturreservat. Den totala naturskyddade ytan i Sverige är omkring 54 000 kvadratkilometer, eller 12 procent av landets yta, vilket motsvarar det genomsnittliga skyddet i världen.

Många värdefulla områden återstår att skydda. Det sker främst genom att bilda naturreservat, eftersom kraven på nationalparker är så höga att endast ett mindre antal nya områden kan bli aktuella för denna skyddsform.

Tine Nemubühner

Päruggleungar

Karta: Hans Sjögren